

הכנת תחמיצים

אפרים צוקרמן - ממ"ר מספוא ותירס רן סולומון - ממ"ר הזנה

תחמיצי חיטה

גידול חיטה לתחמיץ מבוסס בעיקרו על הצורך לספק מזון גס חורפי לבקר, שאינו דורש השקייה. בחירת הזנים כדי לקבל מכסימום חומר יבש, מותנה באזור הגידול (תנאים אקלימיים וסוג קרקע) וכן בחלופות הגידול על השטח (דו גידול וכו').
הזנים: הזנים המקובלים לתחמיץ הם בד"כ אותם הזנים הנזרעים בכל אזור לגרורים, למעט הזן האפיל איילון, המיועד למספוא בלבד. בבחירת הזנים יש להעדיף את אותם הזנים בהם קיים סיכוי טוב למילוי גרגרים בתנאי בעל.
אזורים שחונים: יש להעדיף את הזנים הבכירים או הבינוניים כגון: נירית, גדרה, בית השיטה ועתיר.

אזורים לחים: (400 מ"מ משקעים ומעלה) נעדיף את הזנים הבינוניים והאפילים כגון: נירית, אריאל. בחירת הזן מותנה ביעוד השטח לאחר קציר החיטה. בחלקות בהם חתך הקרקע באביב רווי, או שאפשר להשקותם, ומתוכננות לקציר מאוחר, ניתן לזרוע את הזן האפיל מאד, איילון (חיטת דורות). זן זה בתנאים מיטביים נותן יבולים גבוהים מאד. כמו כן ניתן לקוצרו בשלב הפריחה ולקבל יבולים סבירים (ראה סעיף מועדי קציר).

מועדי זריעה ונביטה: זמן הזריעה בכל אזורי הארץ מתחילת נובמבר עד סופו. מועדי הצצה מיטביים הנם 15-30 בנובמבר. בשנים בהם יש עצירת גשמים במרוצת חודש נובמבר, יש לשקול השקיית הנבטה. השקיה זו תאפשר הצצה במועד המיטבי, גידול תקין ויבול גבוה, והיא ברך כלל בעלת תרומה כלכלית. להשקיה ההנבטה חשיבות מיוחדת בשטחים המיועדים לדו-גידול.

מועדי הקציר: את החיטה נהוג לקצור בשלב סוף הבשלת חלב תחילת דונג. בשלב גידול זה מקבלים את מכסימום היבול הנעכל ליחידת שטח. ניתן לקצור את החיטה בגמר השתבלות, במטרה לקבל מכסימום מזון סיבי, וכן מטעמי כשרות לפסח. הקדמת הקציר לשלב המוקדם עלולה לגרום לפחיתה ביבול בשעור של 30-35% לעומת הקציר בשלב גמר חלב. שונה מכלל זה, הזן איילון, בו הקציר המוקדם נמוך ב-10-5 אחוזים מהקציר בהבשלה מלאה.

קציר: כדי לקבל תחמיץ טוב יש להכניס את הירק לבור בכ-35% חומר יבש. לכן קוצרים את החיטה במקצרה מרכזת ומקמילים אותה עד אחוז הח"י הנדרש. זמן ההקמלה נע בין מספר שעות ליממה, בהתאם לתנאי האקלים.

אסיף: את האומנים, מרימים, מקצצים לחתיכות של 1-2 ס"מ ומעלים על אמצעי השינוע, ע"י קומביין ירק עם ניף (pick up). בחלקות בהם אחוז הח"י מתאים ניתן לבצע את הקציר והאסיף במהלך אחד בקומביין מתאים.

הטיפול בבור התחמיץ: את הירק המגיע לבור יש לפזר ולהדק היטב, החל מהשכבה הראשונה ועד מילוי הבור. ההידוק נעשה ע"י יעה אופני (שופל), לפי חישוב של 12-15 טון ירק לש"ע. לאחר מילוי הבור יש להמשיך ולהדקו במשך כשעתיים נוספות (לא ע"ח ההידוק השוטף במהלך מילוי הבור). בגמר מילוי הבור, לאחר ההידוק, ניתן להוסיף על השכבה העליונה קליפות הדורים (כ-10 ס"מ) לשיפור האיטום.

כיסוי הבור: את בור התחמיץ מכסים ביריעת פוליאתילן שחור עמיד לקרינת UV, בעובי 0.1 מ"מ. חשוב להצמיד היטב את היריעה לירק (כדי למנוע כיסי אויר). הצמדת יריעות הנילון יכולה להעשות בעזרת צמיגים, או כל חומר אחר. יש להקפיד על הצמדה טובה של שולי היריעה לקירות הבור, כדי למנוע התנופפות היריעה וכניסת אויר בין יריעת הפלסטיק לירק.

תחמיצי קטניות

זנים והנחיות גידול, ראה, דפונים מתאימים או במדריך מקצועי לחקלאי בהוצאת ארגון עובדי הפלחה וארגון מגדלי ירקות.

בקיה: קוצרים ב-80% פריחה, במקצרה ממעכת מרכזת. קיים קושי רב בהחמצת קטניות משום אחוז החלבון הגבוה, ריכוז הסוכרים הנמוך וכושר התרסה הגבוה. לכן מקמלים את הבקיה ל-40%-50 ח"י. במקרה של רביצה חזקה וצורך בשימוש במכסחת לא מומלץ לקצור את הבקיה לשחמיץ עקב כניסת עפר לאומנים. אסיף וטיפול בבור כמו בחיטה.

אספסת: רב-שנתית וחד-שנתית, כמו בקיה.

אפונות שדה: קוצרים בתחילת תירמול עם מקצרה ממעכת מרכזת. הקמלה ל-40%-50 ח"י. אסיף וטיפול בבור כמו בחיטה.

משנצת: קוצרים בפריחה. חובה לקצור במקצרה ממעכת בגלל עובי הגבעולים. רצוי מקצרה היוצרת אומן רחב, כדי לזרז את הייבוש. הקמלה לכ-40 ח"י. הקיצוץ בזמן האסיף יעשה לגודל מינימלי. הטיפול בבור כמו בחיטה.

תחמיצי תירס וסורגום

זנים והנחיות גידול, ראה דפונים מתאימים או במדריך מקצועי לחקלאי בהוצאת ארגון עובדי הפלחה וארגון מגדלי ירקות.

תירס מאושבל: מועד הקציר, תחילת דונג כשתכולת הח"י הממוצעת בצמח כולו (עלווה ואשכולים) כ-35%. כדי לאפשר את ביצוע הקציר בתנאים טובים, יש להפסיק את השקיה בהמטרה כ-18-20 ימים לפני הקציר בהתאם לסוג הקרקע, ואת ההשקיה בטיפטוף כ-8-10 ימים לפני הקציר. הקציר והרמת הירק לכלי השינוע נעשה במהלך אחד ע"י קומבין ירק המותאם לקציר בשורות. רצוי למעך את הקנים לפני קיצוץם (בכל הקומבינים החדשים קיים ממעך). חיתוך התירס הרצוי הוא 1-2 ס"מ. הטיפול בבור כמו בחיטה.

שאריות תירס מתוק: הקציר נעשה במכסחה, יום או יומיים לאחר הקטיף. מקמילים את הגבעולים לכ-35% חומר יבש; איסוף וטיפול בבור כמו בחיטה.

תירס צפוף: הקציר נעשה בפריחה זכרית מלאה (גמר שליפת המכבד), במקצרה מרכזת וממעכת, באומן רחב. הקמלה ל-30%-35 ח"י. האיסוף, הקיצוץ, וטיפול בבור כמו בחיטה.

סורגום: מועד הקציר בהבשלת דונג. שיטת הקציר כמו בתירס מאושבל. במידה והשדה לא הגיע לאחוז הח"י הנדרש יש להתייעץ עם מדריך באיזה דרך להקמיל את השדה.